

VILNIS

LIETUVIŲ LIAUDIES LAIKRASTIS
LITHUANIAN NEWSPAPER
3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608
Telefonas: [312] 842-7325

VOLUME LXVII Nr. 17

KETVIRTADIENIS, RUGPIČIO (AUGUST) 20, 1987

KAINA 25 c.

KASDIEN

Nacionalinis skandalas
Sekretorius Shultz
Persų įlankoje
Tai bent skola!

Išties, sveikatos priežiūra Amerikoje darosi nacionaliniu skandalu. Jeigu prieš 20 metų už parą ligoninei iman vidurkiu reikėjo mokėti truputį daugiau kaip \$50, dabar — 10 kartų daugiau. Gydytojų už konsultacijas ir kitokius patarnavimus pajamos išaugo vidurkiu imant iki \$100 tūkstančių per metus. Reikia gerai apsisaugoti, kad nereikėtų pridėti iš savo kišenės.

Ypač bėda pensininkams, apsidraudusiems valdiška Medicare. Kiek Medicare padengia už gulėjimą ligoninėje, už operacijas ir kitokius patarnavimus — nepakanka. Gerai, jeigu senukas pensininkas turi susitaupęs atliekamą centą, bet jeigu neturi... Žinokis.

* * *

Koks bebūtų valstybės sekretorius George Shultz, kongresniam komitetui, apklausiūsiui Iran gate liudininkus, papasakojo kaip retas kuris kitas — kas dėjosi Baltuosiuose Rūmuose. Fanatikų antikomunistų grupelė nesiskaitė ne tik su Kongresu nei įstatymais, anot sekretoriaus — netgi ir su Prezidentu.

Amerika giriasi, kad jos valdžia atvira, bet pasirodo, buvo užantyje ir slapta, aktyvi, siekianti to, ko legali valdžia negali pasiekti konstitucijos ir įstatymų rėmuose.

Ir kur dabar Amerikai dėti akis, kai visas pasaulis pamatė, kad Baltųjų Rūmų pūgryje buvo galimybės veikti ir "progrindinei valdžiai"!

* * *

Kuom baigsis Amerikos išvėlimas Persų įlankoje — vilkai žino, bet kad prez. Reagano administracija mokesčių mokėtojų milijonus ir milijonus dolerių išėikvos — yra neginėjamas faktas. Karo laivai ten neplaukioja kūrenami šiaudais, laivų kapitonams reikia mokėti algas, maitinti įgulas. Arba lėktuvai neskraido pripildtais bakais vandens, šaudmenys, bombos kaštuoja ne centus. Ir svarbiausia kur gi dar amerikiečių gyvybės? Ir už ką toks daugmilijoninis eikvojimas?

Girdi, kad tame rajone neįsitvirtintų Tarybų Sąjunga. Dūmų pūtimas į akis. Tarybų Sąjunga su savo laivais iš Persijos įlankos mielai sutinka pasitraukti, jeigu pasitraukų ir Jungtinės Valstijos.

* * *

Kai prez. Reagan įžengė į Baltuosius rūmus, JAV valstybė finansinio kapitalo bankams buvo prasiškoliusi vieną trilijoną dolerių. Dabar prasiskolinimas siekia 2,565 trilijono dolerių. Vadinas, kasmet vis brido į skolą po daugiau kaip \$200 milijonų dolerių!

Prašosi klausimas, ar yra vilties iš tokios skolos išsikasti? Protingai galvojant — niekad nebus galima išsikasti, lygiai taip, kaip negali

AUKSO MEDALIAI IŠ ZAGREBO

VILNIAUS „ŽALGIRIO“ FUTBOLININKAI — PASAULINĖS UNIVERSIADOS ČEMPIONAI

Vilniaus žalgiriečiai — pasaulinių studentų žaidynių nugalėtojai.

Feilko Dovydeno nuotrauka

MUMS RASO IŠ VILNIAUS

Svarbiausia tiesa

Kartais būna, jog tai, kas įdomu ir svarbu vienam žmogui, — visiškai nereikšminga kitam. Noriu pakalbėti apie įvykį, kuriam abejingų nėra — tiek „šiapus“ — Lietuvoje, tiek „anapus“ — jūsų krašte.

Neseniai Maskvoje įvyko Tarybų Sąjungos Komunistų partijos Centro Komiteto plenumas. Jo labai laukėme visi. Juk kalba ėjo apie esmingiausius pertvarkymus šalies ekonomikoje, gamyboje, valdymo sistemoje. Plenumė priimti ir po to Aukščiausiosios Tarybos sesijoje patvirtinti labai svarbūs dokumentai.

Visa tai, kaip dabar pripažįsta-

išsikasti besivystančiosios šalys, paskendusios skolose iki kaklo.

Anos šalys gali pasiūsti kreditorius „šėko pjauti“, bet Amerikai savojo kapitalo bankus pasiūsti „šėko pjauti“ — yra vienintelė išėitis — kapitalistinę sistemą keisti nauja sistema, kurioje finansinio kapitalo bankams būtų pasakyta ajūkš!

* * *

Abiejų didžiųjų partijų prezidentiniai kandidatai rikitojasi būsimaisiais 1988 metais prezidentiniams rinkimams. Komercinė spauda apie juos visus pilna komentarų, bet didžiausį dėmesį skiria, kiek kuris kandidatas jau turi sukėlęs pinigų savo rinkiminei kampanijai.

Pirmauja įsitvirtinusių naftos kompanijų Massachusetts valstijos gubernatorius Dukakis, paskutinėje vietoje Illinois senatorius Simon, viename mitinge nubaustas, pasakęs, jog Oliver North nėra tautos herojus.

Tokia Amerikoje rinkimų ironija.

S. J. Jokubka

ma Vakaruose, „atėmė duoną antitarybinei propagandai“.

Jūs geriau negu aš žinote Jungtinių Amerikos Valstijų didžiosios spaudos, masinių informacijos priemonių reakciją į plenumą. Ir Vakarų Europos spaudoje yra tikrai įdomių bei vertingų pastebėjimų. Pavyzdžiui, Federacinės Vokietijos laikraštis „Noje Rur-Caitung“ rašo:

„Gerai funkcionuojanti ekonomika būtina bazė visuomenės pertvarkymui. Dabar tarybinis vadovas sumanymus paverčia praktiniais sprendimais. Nuo paimto tempo užima kvapą“.

Londono „Guardina“ pastebi: „Ūkinis veikėjas (Tarybų Sąjungoje — J. L.) užims sistemoje svarbesnę vietą nei valdininkas, o galutinėje išdavoje vartotojas gaus tegul ir nedidelę galimybę diktuoti savo valią. Vienok realus karas, kova už tai, kad darbus ir dokumentus paversti darbais, vos prasidėjo“.

O štai įtakingo prancūzų laikraščio „Mond“ nuomonė: „Tas, kas pastaruosius 15–20 metų stebėjo tarybinę ekonomiką evoliuciją, turi galimybę įvertinti pasiūlytų pertvarkymų mastabus“.

Panašių pasisakymų, komentarų galėčiau pateikti labai daug. Tačiau naivu teigti, kad visiškai visur ir visi palankiai sutinka didžiules permainas mūsų gyvenime. Kaip tik šių permainų fone aštriai jaučiasi, kad Vakaruose yra „naujos mąstysenos“ deficitas, kaip pažymėjo vienas tarybinų politikos apžvalgininkų, „Jungtinėse Amerikos Valstijose valdantys sluoksniai rodo didesnę nei Vakarų Europoje atsargumą, susilaikymą ir tiesioginį įtarumą“.

Pastebėta tiksliai! Juk ir Michailo Gorbačiovo pranešime plenumui kalbama apie panašias nuotaikas. Nežinau, kiek pilnai

šis pranešimas pasiekė jus, tad pacituosiu:

„Žinoma, Vakaruose, ypač Jungtinėse Amerikos Valstijose, yra pakankamai įtakingų grupių, kurioms kaip tik tai (kalba apie persitvarkymą — J. L.) ir nepatinka. „Viešumas — tai iššūkis Amerikos viešajai diplomatijai, jis kelia grėsmę laisvojo pasaulio dvasiai, jo šiandieniniam gyvenimui ir rytdienos perspektyvai“, — taip samprotuoja kai kurių Amerikos „ldančiųjų jėgų atstovai. Jie supranta, kaip sunku rasti įtikinančių argumentų prieš mūsų partijos vykdomą persitvarkymo kursą“.

Norėčiau praplėsti šias mintis. Manau, kad pasakytą, pritaikyti — toli gražu ne vien tik valdantiems Amerikos sluoksniams, bet ir tiems, kurie šiems sluoksniams iš visų jėgų mėgina įtikti ar yra tiesioginiame jų diktate.

Deja, čia gana gausu ir lietuvių pavyzdžių. Niujorko Bruklino eidžiamame savaitraštyje „Darbininkas“ skaičiau žodį „pasitvarkymas“ — taip šis leidinys vadina persitvarkymą. Ir šis žodis buvo pritaikytas itin neskaniai: savaitraštis mėgina įrodyti, kad Lietuvos žmonės esą „skriaudžiami“, kai jie padeda kitoms tarybinėms automs.

Apie persitvarkymą ir viešumą su didele pagieža kalba ir į Tarybų Lietuvą nukreipta „Laisvoji Europa“, kurios redaktoriai dar ikisi, kad gal „persitvarkymas ne kažin ką reiškia“.

O reiškia jis labai daug. Apie ai, beje, kalba ir gausūs Lietuvos svečiai, ir laiška, kurie mus pasiekia iš viso pasaulio.

Na, o tai, kad persitvarkymas ir viešumas nepatinka profesionaliems antitarybininkams, tarp jų ir kalbantiems bei rašantiems lietuviškai, tik dar kartą patvirtina šių procesų svarbą.

Jonas Lukoševičius

VILNIS

Lithuanian Peoples' Bi-weekly (659-780)

Published bi-weekly, Thursday, except when preceded by a Holiday,
by the Workers Publishing Association, Inc.
Subscription rates in United States: one year \$15.00; Chicago \$17.00;
Canada, and other foreign countries — \$20.00.

POSTMASTER: Send address changes to the
VILNIS—3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608 Phone 842-7325
Second-class postage paid at Chicago, Illinois (U.S.P.S. 659-782)

Vienintelė išeitis — nacionalizuoti

Sulaukęs senatvės žmogus, jeigu neturi kur pas artimuosius ar pažįstamus prisiglausti, turi eiti baigti senatvę į senelių priežiūros namus, arba kaip pas mus yra įprasta sakyti — į "nursing home". Nelengva žmogui apsispręsti eiti, jeigu neturi susitaupęs atliekamo cento.

Senelių priežiūros namuose, kurie priima už senatvės pensiją ar už socialinio aprūpinimo pašalpą, gyvenimas nepavydėtinas. Tokiuose namuose priežiūra bei švara apvertkinta, maisto davinys ne tik skūpus, bet ir nesukelia seilių, gomuriu vos nuslinksta, gydytojas bei slaugė "jų namuose" reti svečiai, kol dar esi ne mirties patale. Todėl nenuostabu, kad yra daug atsitikimų, kad neturtingas, sulaukęs senatvės vietos eiti į senelių priežiūros namus, pasirenka apšepusio benamio gyvenimą ar savižudystę.

Didėjant priekaištams, kad tokių senelių priežiūros namų valdytojams daugiau rūpi savos algos bei pelnas, atkreipė dėmesį Sveikatos departamentas, ir sugalvojo pasiūlymą, kad ir neturtingi senelių priežiūros namuose būtų patvarkyta taip, kaip yra turtingesniųjų senelių priežiūros namuose, kuriuose už buvimą prie senatvės pensijos reikia iš savo kišenės dar pridėti po kelis tūkstančius dolerių per metus. Vadinasi, kad būtų pagerinta priežiūra, diplomuota slaugė priežiūros namuose turi budėti kasdien 24 valandas, prižiūrėtojas bei maitintojus turi būti kvalifikuotos pilna ta žodžio prasme ir taip toliau. Pasiūlymas neprastas, bet . . .

Kaip dabar yra, visuose senelių priežiūros namuose įnamų išlaikymas per metus atseina \$38.1 milijono, federalinė valdžia prie šios sumos prisideda promokėdama \$10.1 milijono. Jeigu visi senelių priežiūros namai persitvarkytų taip, kaip siūlo Sveikatos departamentas, papildomai per metus kaštuotų mažiausia \$100 milijonų. Vadinasi, senelių išlaikymas priežiūros namuose pabrangėtų \$100 milijonų. Štai ir prašosi klausimas, ar priežiūros namų valdytojai atsisakys sumažinti pelnus, gauti namus iš šio biznio. Tačiau kaip taisyklė, vargiai atsisakys. Jeigu taip, priežiūros namų valdytojai turėtų iš senelių pareikalauti didesnės sumos pridėti iš savo kišenės už išlaikymą, ar valdžia turėtų duoti tuos \$100 milijonų. Kaip žinia, prez. Reagano administracijos tendencija yra apkarpinėti socialines programas, ir laukti, kad prie \$10.1 milijono, kuriuose duoda, dar pridėtų \$100 milijonų, tai būtų lygiai kaip lapei laukti, kol nukris jaučio kulė.

Tie priežiūros namai, kuriuose seneliai už išlaikymą turi pridėti iš savo kišenės po kelis tūkstančius per metus, gal ir persitvarkytų kaip siūlo Sveikatos departamentas, pareikalavę didesnės sumos pridėti iš savo kišenės. Bet kaip būtų su tais priežiūros namais, kurie priima senelius už senatvės pensiją bei socialinio aprūpinimo pašalpą, kai prez. Reaganas nusistatęs vieton didinti socialinėms programoms išlaidas, jas mažina?

Kad senelių priežiūros namuose kaip turtingesniųjų, taip neturtingųjų švara, mityba ir priežiūra būtų lygi, vienintelė išeitis yra senelių priežiūros namus nacionalizuoti.

Moterys ruošiasi kovai

Amerikos moterys ruošiasi išeiti į gatves demonstruoti su iškeltomis kovos vėliavomis, reikalauti lygių teisių, daugiau dėmesio žmonių gerbūviui, reikalauti nutraukti karines išlaidas, išsaugoti abortų legalizavimą, apkaltinti prezidentą už ginklų pardavimą Iranui ir kad kongresmanai bei senatoriai, apklausinėjantys Irangate aferos liudininkus, nenusikalstų tautai.

"Atėjo laikas pakeisti šalies ir mūsų pasaulio politinį kursą. Rugpjūčio mėnuo turi būti demonstracijų mėnuo, kad moterų balsas būtų išgirstas ir respektuojamas, kaip lygiateisių šios šalies piliečių", kalbėjo Amerikos Moterų Organizacijos atidaromoje konferencijos sesijoje baigianti savo terminą prezidentė Eleanora Smeal.

Konferencija vyko tris dienas Philadelphiaje, kur jos buvo suvažiusios iš įvairių šalies vietų. Jų dalyvavo beveik 2,000 delegačių, atstovaujančių 150,000 organizacijos narėms. Ir buvo ne kokios poniutės, reikalaujančios tik moterims lygių teisių, buvo suvažiusios sveikai galvojančios moterys.

Kadangi moterims abortai yra gyvas reikalas, konferencijoje svarbiausiu dienos klausimu ir buvo abortų legalizavimo išlaikymas. Kaip žinia, prez. Reagano kandidatu į Aukščiausiąjį teismą yra parinkęs plačiai žinomą antiabortistą reaktininką Robert Bork, moterys griežtai pasisakė prieš jo kandidatūrą ir nutarė daryti viską, kad Senatas jo kandidatūros neužgirtų, ir kad moterys demonstruotų gatvėse su iškeltais plakatais, nukreiptais prieš jį.

Svarbių konferencijoje dienos klausimu buvo, jog moterys turi aktyviai dalyvauti būsimųjų prezidento rinkimų kampanijoje, į Baltuosius Rūmus kad ir vėl būtų renkama moteris, kaip praėjusiais rinkimais. Greta Walter Mondale, viceprezidento postui buvo renkama Geraldine Ferraro, nes desperatiškai reikalinga apvalyti "nacionalinis namas" ir tai tegali padaryti į Baltuosius rūmus išrinktoji moteris, kuri, konferencijos dalyvių nuomone, tinkamiausia būtų Colorado valstijos demokratų kongresmanė Patricia Schroeder.

Į konferenciją nebuvo pakviestas nė vienas demokratas pretendentas būtų prezidentiniu kandidatu. "Mes negirdime, kad nors vienas jų kreiptų

Persitvarkymų politika gilina vagą

Birželis nutolo, bet jis nebus užmirštas. Jo pabaigoje Maskvoje įvykęs TSKP Centro Komiteto plenumas svarstė svarbius TSRS ekonomikos pertvarkymo klausimus. Pranešimą „Dėl partijos uždavinių iš pagrindų pertvarkyti ekonomikos valdymą“ padarė TSKP CK Generalinis Sekretorius Michailas Gorbačiovas.

Savo pranešime jis pažymėjo, kad per praėjusius du metus Tarybų Sąjungoje įvyko nemaža teigiamų poslinkių socialinio ir ekonominio vystymosi srityje. Šalyje plečiasi ir gilėja visų gyvenimo sferų demokratizavimo procesas. Visuomenė labiau domisi procesais, vykstančiais moksle, literatūroje ir mene, spaudos publikacijomis, radijo, televizijos laidomis. Žmonės nori daugiau žinoti apie šalies praeitį, dabartį ir ateitį, gyvenimo ir atidžiau domisi visuomeniniais ir valstybiniais reikalais. Ekonomikoje paspartėjo darbo našumo prieaugio tempai. 1985—1986 metais pramonės gamybos prieaugio tempai vidutiniškai sudarė 4,4 procento, o žemės ūkio — 3 procentus.

Vykstantys pertvarkymai visuomenėje į pirmąją vietą iškėlė prieštaravimą tarp atsinaujinimo kūrybos, kuriamosios iniciatyvos reikalavimų, iš vienos pusės, ir konservatizmo, inercijos, savanaudiškų interesų — iš antros. Vienas iš šio realaus prieštaravimo apraiškų — neatitikimas tarp didėjančio masių aktyvumo ir dar gajaus biurokratinio veiklos stiliaus įvairiausiose srityse, mėginimų „užsaldyti“ persitvarkymą. Nepaisant didžiulių pastangų, persitvarkymas daugelio vietų realiai dar nepasiekė. Tai reiškia, kad kai kurie atsakingi darbuotojai nesupranta ir bijo demokratinį permąšinį.

PASAULINIS MOTERŲ FORUMAS MASKVOJE

Birželio mėnesio pabaigoje Maskvoje įvyko Pasaulinis moterų kongresas, kurio tikslai buvo suformuluoti devize: „1990 metus — be branduolinio ginklo! Už taiką, lygybę, vystymąsi!“ Kongreso darbe dalyvavo daugiau kaip 2800 delegačių iš 154 šalių. Kaip pareiškė Tarptautinės demokratinės moterų federacijos prezidentė Frida Braun, į Maskvą atvyko darbininkės, valstietės, parlamentarės, ministrės, politinės ir visuomeninės veikėjos, merginos ir motinos, senelės ir net prosenelės, atstovaujamosios daugiau kaip pusė žmonių. Jas visas vienija siekimas užtikrinti taiką, teisingumą ir lygybę. Laišką kongreso dalyvėms atsiuntė SNO Generalinis Sekretorius Peresas de Kueljaras. Sveikinimo žodį kongreso dalyvėms pasakė TSKP CK Generalinis Sekretorius M. Gorbačiovas.

Paminėjęs seną alegoriją, sakantį, kad pasaulyje yra trys svarbiausios vertybės — kasdienė duona, teikianti gyvybinę jėgą ir sveikatos, išmintis, slypinti knygose ir užtikrinanti laikų ryšius, ir moteris, neleidžianti nutrūkti gyvenimo gijai, M. Gorbačiovas savo kalboje labai aukštai įvertino tarptautinio moterų judėjimo už taiką vaidmenį šiuolaikiniame pasaulyje. Savo kalbos pabaigoje M. Gorbačiovas, pareiškęs mintį,

Plenume buvo patvirtinti „Ekonomikos valdymo esminio pertvarkymo pagrindiniai nuostatai“. Taip pat pritarė pataisytam, atsižvelgiant į visaliaudinį svarstymą, TSRS įstatymo dėl valstybinės įmonės (susivienijimo) projektui. Minėtuose dokumentuose pabrėžiama, kad radikalus ūkio mechanizmo pertvarkymas bus pradėtas nuo pagrindinės ekonomikos grandies — įmonės ir susivienijimo. Būtent joms turi būti sudarytos palankiausios ekonominės sąlygos, įtvirtintos jų teisės ir kartu padidinta atsakomybė. Tokiu pagrindu iš esmės bus pakeista visų aukštesniųjų ūkio valdymo grandžių veikla. Laikas, kai valdymas laikėsi vien tik įsakymais, draudimais, raginimais, nuėjo į praeitį. Iki šių metų pabaigos numatoma priimti konkrečių nutarimų ir įstatymų svarbiausiais valdymo pertvarkymo klausimais.

Ekonomikos reforma valdyme pirmoje eilėje palies planavimą. Valstybiniai uzsakymai (t. y. planavimas iš centro) daugumoje įmonių ir susivienijimų neviršys 50 procentų. Numatoma taip pat radikali kainodaros reforma. Bus sumažintos arba panaikintos valstybinės subsidijos daugeliui pramonės ir žemės ūkio produkcijos gaminių. Iš esmės bus pertvarkoma materialinio-techninio tiekimo sistema. Nemažai daliai žaliavų ir gamybos priemonių bus atsisakyta centralizuoto pasiskirstymo. Bus kuriamos bendros įmonės su užsienio, tarp jų ir kapitalistinių šalių, firmomis.

TSKP CK plenumas priėmė nutarimą sušaukti Tarybų Sąjungos Komunistų partijos XIX sąjunginę konferenciją 1988 metų birželio 28 d. Maskvoje.

A. Grigėnas

Kad taika — ne utopija, pasakė: „Jeigu mes, Žemės vyrai ir moterys, veiksime energingai ir vieningai, mes ją būtinau apginsime“. Penkias dienas kongreso delegatės svarstė svarbiausias problemas, jaudinančias žmonių naujo tūkstantmečio išvakarėse. Jame dalyvavo moterys iš įvairių šalių, turinčių skirtingas socialines sistemas, religijas, problemas, skirtingas viltis ir rūpesčius. Kongreso metu jo dalyvės susitiko įvairiose komisijose, pokalbiuose prie apskritųjų stalų. Susitikimų metu vyravo laisvo dialogo ir visiško atvirumo atmosfera.

Baigiamoji plenarinio posėdžio metu, kreipdamasis į kongreso dalyvės, JAV studentų judėjimo aktyvistė Ingrida Kuk jaunų delegačių vardu pareiškė: mes veikiame ir dalyvaujame kovoje. Paveldėdamos XXI amžiaus pasaulį, mes norime, kad šiame pasaulyje nebūtų apardo, rasizmo, diskriminacijos, skurdo, kankinimų, smurto ir branduolinio ginklo.

Apibendrinama kongreso darba, Frida Braun pažymėjo, kad kongresas vyko tikro bendradarbiavimo dvasia. Mes ne visur viena su kita sutarėme, bet to ir nesitikėjome. Posėdžiuose vyko karšti debatai, kartais skambėjo aštrūs argumentai. Bet mes, seserys, radome bendrą kalbą — supratimo ir meilės kalbą.

dėmesį į moterų problemas, mes iš nusiųsime“, kalbėjo naujai išrinktoji organizacijos prezidentė Molly Yard. "Mes čia susirinkusios esame jėga, galinti šalies valdymą pakeisti. Mes priklausome konstitucijai ir čia būsime", demonstracijos mitinge gavusi žodį Brooklyn, N. Y. distrikto prokurorė Elizabeth Holtzman sakė.

Si Amerikos Moterų Organizacijos konferencija buvo 21-oji, bet tokios kovai pakilia nuotaika, ne tik už moterų lygias teises, už abortų legalizavimo išlaikymą, bet ir už bendrus šalies reikalus dar nebuvo nė vienos.

Vilnis, 1987 m. rugpjūčio 20 d.

KAIP KEITĖSI LIETUVOS GYVENTOJŲ NACIONALINĖ SUDĖTIS

Istorijos mokslų daktaras, profesorius Konstantinas Surblys atsako į žurnalisto Virgilijaus Liauškos klausimus.

ZURNALISTAS: Vakarų propaganda, ir ypač lietuvių išeivijos dešinioji spauda, nuo seno bando falsifikuoti nacionalinius santykius Tarybų Lietuvoje. Labiausiai paplitusi tezė apie vykstančią tariamą „rusifikaciją...“

Kaip teko patirti, apie Lietuvos nutautimą dažniausiai kalba ir rašo žmonės, kurie menkai žino istoriją: Lietuvoje nuo seno gyvena įvairių tautybių žmonės, o trečiojo dešimtmečio pradžioje laikinojoje sostinėje Kaune lietuvių gyveno nepalyginti mažiau negu šiandien — vos daugiau kaip pusė visų gyventojų. Bet niekas anuomet nekaltėjo apie svetimą įtaką. Todėl siūlyčiau pradėti pokalbį nuo istorinių faktų...

K. SURBLYS: Taip, Lietuvoje nuo seno gyvena įvairių tautybių monių, ir gyventojų sudėtis nebuvo pastovi. Ji nuolat kito dėl įvairių priežasčių. Viduramžiais Lietuvos Didžiąjį Kunigaikštystei priklausė teritorijos, kur gyveno baltarusiai, ukrainiečiai ir rusai. Vėliau Lietuvos gyventojų nacionalinei sudėčiai įtakos turėjo unijiniai ryšiai su Lenkija, ilgiau kaip šimtmetį užsitęsusi carinė priešpauža ir kryptinga rusifikatorinė politika. Atsiliepė ir vokiečių ekspansija į Rytus, dažni karai ir su tuo susijusi gyventojų emigracija ir imigracija. Nepamirškime, kad dar

visai netolimoje praeityje dažnai lietuviai savo tėvynėje jautėsi svetimais, nes neturėjo pragyvenimo šaltinio ir buvo priverstas palikti tėvų žemę. Vien tik per du tarpukario dešimtmečius išvyko į užsienį laimės ieškoti apie 100 tūkstančių krašto gyventojų.

Dėl mano suminėtu ir nesuminėtu priežasčių nacionalinė Lietuvos gyventojų sudėtis nebuvo pastovi. Trečiojo dešimtmečio pradžioje netgi sostinės Kauno kas antras gyventojas kalbėjo ne lietuviškai... Žinoma, turėjo reikšmės ir tai, kad Lietuvos miestai menkai vystėsi. Kiek daugiau lietuvių gyveno Šiauliuose.

ZURNALISTAS: Kokių tautybių žmonės gyveno Lietuvoje? Kaip jie sutarė su lietuvišiais?

K. SURBLYS: Nemažą dalį Lietuvos gyventojų sudarė žydų tautybės žmonės. Jie telkėsi miestuose ir miesteliuose. 1923 metais žydai sudarė 32 procentus miestų gyventojų. Daugiausia žydų gyveno Vilniuje ir Vilniaus krašte. Nemažai jų buvo Kaune, Šiauliuose, Panevėžyje, Telšiuose, Ukmergėje ir kitur.

Rusų tautybės žmonės daugiausia gyveno Lietuvos šiauriniuose ir rytiniuose rajonuose. Vieni čia įsikūrė nuo senų laikų, kiti — XIX amžiuje, tretį apsigyveno Lietuvoje, kaip ir visame Pabaltijyje, po 1917 metų.

Vokiečių gyveno Klaipėdoje ir Klaipėdos krašte. Jų buvo ir Kaune, Vilkaviškyje, Sakiuose. Nuo seno Lietuvoje gyveno ir baltarusių, ukrainiečių, latvių, karaimų, čigonų.

Nacionalistiškai nusiteikusi lietuvių buržuazija kurstydamo nepakantumą kitų tautybių atžvilgiu, nacionalinę nesantaiką, skelbdavo šovinistines nuotaikas, skelbdavo save visos lietuvių tautos interesų gynėja, o tikrovėje vadovavosi siaurais egoistiniais interesais. Pasitaikydavo ir tokių gėdingų dalykų, kaip žydų pogromai, lenkų, rusų persekiojimas ir fizinis susidorojimas. Beje, lenkų nacionalistai Vilniuje atsakydavo tuo pačiu ir žiauriai persekiojo lietuvius.

Vilnia, 1987 m. rugpjūčio 29 d.

ZURNALISTAS: Kaip pakito Lietuvos gyventojų nacionalinė sudėtis atkūrus Tarybų valdžią ir po karo?

K. SURBLYS: Pirmiausia 1940—1941 metais emigravo į nacistinę Vokietiją vokiečiai. Nacių okupacijos metais Lietuvos teritorijoje buvo sunaikinta apie 700 tūkstančių žmonių, iš jų — apie 0,5 milijono taikių gyventojų, daugumas — Lietuvos. Taigi vokiečių okupantai ir jų bendrininkai sunaikino beveik 13 procentų, arba maždaug aštuntadalį Lietuvos gyventojų. Daugiausia nukentėjo žydai — jų žuvo apie 190 tūkstančių, arba beveik devyni dešimtadaliai. Žuvo ir nemažai lietuvių.

Pokario metais nacionalinei gyventojų sudėčiai įtakos turėjo tai, kad beveik 400 tūkstančių Vilniaus miesto ir Vilniaus krašto lenkų pagal susitarimus su Lenkijos Liaudies Respublikos vyriausybe išvyko į Lenkiją. Pokario metais į Izraelį bei kitas šalis išvyko dalis žydų tautybės žmonių, o į Vokietijos Federacinę Respubliką — vokiečių tautybės Lietuvos gyventojai. Lietuvos gyventojų nacionalinę sudėtį pokario metais veikė aštiri klasių kova ir jos padariniai. Socializmo kūrimo ir stiprinimo metais į Tarybų Lietuvą atvyko įvairių sričių specialistų, kvalifikuotų darbuotojų, suteikusių nemažą paramą Lietuvos darbo žmonėms. Dalis Lietuvos gyventojų išvyko mokytis ar dirbti į kitas tarybines respublikas.

ZURNALISTAS: Pokario metais įvyko trys gyventojų surašymai. Ar galima šiandien kalbėti apie mažiau palankias lietuvių tautybės žmonėms tendencijas?

K. SURBLYS: Per 20 metų — nuo 1959-ųjų iki 1979-ųjų lietuvių skaičius išaugo daugiau kaip pusę milijono. Tokio spartaus vietinės tautybės gyventojų prieauglio Lietuvoje anksčiau nebuvo. Vadinasi, tendencija labai ryški, tik į priešingą pusę, nei pageidautų matyti mūsų Vakarų oponentai.

Rusų tautybės žmonių per tą patį laiką padaugėjo tik 72,5 tūkstančio ir jie sudarė apie dešimtadalį viso Lietuvos gyventojų prieauglio.

Per tą laiką Lietuvoje sumažėjo žydų ir latvių tautybės žmonių, o nuo Vytauto laikų gyvenančių lenkų padaugėjo nuo 3 tūkstančių iki 4 tūkstančių. 1979 metų gyventojų surašymo duomenimis, Lietuvoje užregistruota 112 tautybių žmonių. Lietuviai dabar sudaro keturis penktadalius visų gyventojų. Gerokai padaugėjo lietuvių miestuose. Ypač tai pasakytina apie sostinę Vilnių. 1970 metais lietuvių čia buvo 42,8 procento, dabar — maždaug pusė. O juk visiškai neseniai Vilniuje lietuviai sudarė neįtikėtinai mažą dalį. Tie, kurie prisimena tik ikikarinį Kauną, dabar turėtų nustepti: iš 10 Kauno gyventojų — 9 lietuviai.

Kartais manome, kad daugiausia kitataučių gyvena miestuose. Ne visai taip. Pavyzdžiui, Zarasų, Ignalinos rajonuose maždaug penktadalis gyventojų — rusai. Jų nemažai Švenčionių, Trakų rajonuose, kur jie įsikūrė nuo seno, daugumas gerai pramokę lietuviškai, kai kurie leidžia į lietuviškas mokyklas savo vaikus.

ZURNALISTAS: Po pasaulį yra pasklidę nemažai tūkstančių lietuvių. O kaip yra Tarybų Sąjungoje?

K. SURBLYS: Kitose tarybinėse respublikose 1970 m. gyveno 158 tūkstančiai, 1979 m. — apie 140 tūkstančių lietuvių. Daugiausia lietuvių gyvena Rusijos Tarybinėje Federatyvinėje Socialistinėje

Charles Keller

"Stop the world! I want them to get off!"

Senai versmei užakus

Nė kiek neperdedant, visas pasaulis susidomėjęs seka permainas Tarybų Sąjungoje (savaime aišku, tuo pačiu ir Lietuvoje), vis didėjantį viešumą, kuris Vakaruose žinomas autentišku žodžiu „glasnost“. Tarybinėje televizijoje, radijuje, laikraščiuose žymią vietą užima labai operatyvi informacija tiek vietos gyvenimo, tiek tarptautiniais klausimais. Nemažiau svarbu, kad ši informacija objektyvi, nepaisant maloni ji, ar nelabai...

TV žiūrovų, radijo klausytojų, laikraščių ir žurnalų skaitytojų laiškuose — ištisa gyvenimiškų problemų skalė, daugybė aštriaiusių klausimų. Tarp jų — alkoholio, narkomanijos ir kitomis temomis, kurioms, kalbėkime atvi-

rai, anksčiau stokodavo tarybinių masinės informacijos priemonių dėmesio.

Kai ką sveiki tarybinio gyvenimo būdo reiškiniai smarkiai gąsdina, ar net atima duoną — jeigu ją valgo iš antitarybinės propagandos. Juk dabar labai dažna „sensacija“ (kartais ir sensacija tikraja bei gerąja to žodžio prasme) prasideda pastaba „Kaip praneša TASS-as“.

O valgyti — taigi kalbėti ir rašyti — reikia.

Ypač blogoje padėtyje atsidirė lietuviškosios „Voice of America“, „Free Europe“ radijo redakcijos, jau neminint superpatriotinių laikraščių.

Tenka griebtis bet ko. Manau, kad tą labai ryškiai įrodo neseniai kartotajam daugybę kartų (vargu ar tai daroma iš gero gyvenimo) prezidento Ronald Reagan deklaracija — teisingiau, viena jų, liečianti birželio įvykius ir Pabaltijį. Lietuviški radijo „balsai“ ja džiaugėsi it geležėlė radęs vaikas.

O pasakyta buvo tai, kas kartojama jau daugybę metų: Jungtinės Valstijos „nepripažįstančios“ tarybinio Pabaltijo, to, kas realiai egzistuoja.

Jungtinių Valstijų prezidentas „žina“, kokios „prispaustos“ ir „nelaimingos“ esančios Pabaltijo tautos.

Ką gi, tokios rūšies „informacija“ Lietuvoje (kaip, aišku, ir visame Pabaltijyje) kelia tik šypseną arba pasipiktinimą: žmonės gyvena savo gyvenimu ir visiškai nereikalingi nei užuojautos, nei pagalbos iš už jūrų marių.

Dar toliau už prezidentą eina „Voice of America“, kuris savo vedamajame, „atspindinčiame vyriausybės pažūras“, kalba: „Dauguma pabaltijiečių niekadoms nesusigyveno su Sovietų dominavimu“.

Įdomu — iš kur „Voice of America“ žino daugumos pabaltijiečių nuotaikas? Juk jiems, tiems pabaltijiečiams, nereikia „susigyventi“ su tarybine santvarka: ji yra jų

(Nukelta į 4 pusl.)

Lietuvos herbas.

SUKILIMAS PRIEŠ TRIUŠĮ

Perskaičius šį pavadinimą, beveik galima nustepti: ak, tu! Po triušio ženklui leidžiame šiuos metus ir... sukilimas?

Pavadinimą parinkome, kad suksambėtų, o iš tikrųjų...

Siemet Lietuvoje į laisvę žadama išleisti partiją triušį, kurie atvežti ir aklimatizuojami. Dėl to ir baiminamasi, kad, kaip rašo S. RALYS, „situacija taps nekontroliuojama“. Ir toliau:

„Na, o kas bus su dešimtimis tūkstančių kolektyvinių sodų? Čia triušiai galės siautėti į valias — jau dabar pasirodė, kad jie bene labiausiai mėgsta obelių žievę. Jokios tvoros nebegelbės: jie puikiai moka raustis po žeme. Tad apsaugoti sodus bus nepalyginamai sunkiau. Jeigu kiškiams medelius pradėdavo graužti tik iškritus sniegui ir spustelėjus šalčiams, tai kaip elgsis triušiai? Lieka vienintelė reali viltis — eglėšakės. Tikėtis, kad jomis centralizuotai aprūpintų Medžiotojų ir žvejų draugija bei Gamtos apsaugos komitetas, turbūt netenka.

AR PADĖS?

Dar vieno Maironio kūrinio pasirodymas išėjimoje patraukė dėmesį keliais atvejais.

Lenkiška Maironio poema „Znad Biruty“, Amerikoje pasirodžiusi knyga dar 1904 metais plačiau daugiau kaip 80 metų kol vėl ten išėjo išversta į lietuvių kalbą ir pavadinta „Nuo Birutės kalno“. Tačiau ne tie aštuoniasdešimt metų kuo nors ypatingi: nebuvo būtina vertimą atskirti knyga spausdinti ir dabar, nes tai nėra koks nors ypatingas literatūrinis faktas.

Poemos „Nuo Birutės kalno“ pasirodymas sukelia kai kurias kitas mintis, nesusižiusias su šio kūrinio istorija. Deja, mintys liūdnykos.

Pasirodo, vertimo rankraštis gulėjo daugiau kaip 35 metus. Faustas Kirša, paprašytas Bernardo Brazdžionio, Maironio poemą išvertė dar 1950 metais. Taigi, kiek daug laiko teko laukti, kol nedidelis kūrinėlis pagaliau išleistas knyga! Knyga gana kukli, nors dailininkės Ados Korsakaitės-Sutkuvienės specialiai iliustruota. Kaip sunkiai skinasi Maironis kelią pas išėjimo skaitytoją, rodo ir toks faktas: knygelė pasirodė 1987 metais, kai sukanka 125 metai nuo Maironio gimimo, o nurodoma, jog ji skirta poeto mirties 50-mečiui, vadinasi, turėjo pasirodyti... 1982 metais.

Svarbiausią poemos išleidimo tikslą, ja besirūpinęs B. Brazdžionis nusako, jog esą kūrinį, kaip kadaise Maironis daręs, prabylama į nutaustancio lietuvių sąžinę. Tai, kas buvo aktualu XIX a. pa-

Tai kodėl triušį aklimatizacija vykdoma be viešo visuomenės svarstymo, atsižvelgiant tik į siaurus medžiotojų interesus? O gal tikimasi didžiulės ekonominės naudos?

Medžiotojai gal ir džiaugiasi, o sodininkai tikrai vargs. Bet dar ne vėlu nutraukti šį pavojingą ir visai nereikalingą eksperimentą. Ar ne laikas pagaliau baigti tokį gamtinės aplinkos tvarkymą, kai, sprendžiant vieną problemą, sukuriama kita.

Tai iš Vilniaus „Vakarinių naujienų“.

Kartu žvilgtelėkime ir į Lietuvos kiškius. Neseniai jie buvo dar gaudomi ir gyvi išvežami kitur. Tačiau pastaraisiais metais jų skaičius smarkiai sumažėjo — nuo 300 tūkst. iki 200 tūkst., paskui iki 100 tūkst. ir jau mažiau. Neapsisakant, kad kiškių medžioklė apribota.

Priežastys?

Pagrindinės kiškių sumažėjimo priežastys ar tik ne žemės ūkio chemizavimas, jo mechanizavimas.

P. K.

ARTILERIJOS BASTIONAS TARNAUS TAIKAI

XV a. pradžioje, kai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritoriją pradėjo puldinėti totoriai, Vilniuje buvo sumūryta gynybinė siena. Ji supo dabartinio senamiesčio teritoriją, buvo bemaž 3 km ilgio. Sieną turėjo dešimt vartų, du gynybos bokštus. XVII a. pirmojoje pusėje ją sustiprino artilerijos bastionas.

Iki mūsų dienų gynybinės sienos išliko tik fragmentai — beveik visi jie yra restauruoti ir prieinami turistams. Architektūros paminklu tampa ir artilerijos bastionas, vienas seniausių išlikusių Vilniaus gynybinės sienos objektų. Pagal architekto Z. Simanavičiaus projektą, remiantis pirminiu planu, atkurtas pirmasis aukštas — fasadai, gynybiniai interjerai. Pagrindinė bastiono dalis — kalva, juosianti pasagos formos patrankų patalpą su dviem stačiakampėmis patalpėlėmis galuose. Antžeminį bokštą su patrankų patalpa jungia koridorius-tunelis.

Restauruotame artilerijos bastione šią vasarą, liepos mėnesį, atidaromas LTSR istorijos ir etnografinio muziejaus filialas. Čia bus

eksponuojami ginklai, įrengta ekspozicija, pasakojanti apie fortifikaciją ir kariavimo būdus.

Ekspozicijos patalpos ilgis — 120 metrų, plotis — 3—4 metrai. Abiejose šoninėse sienose — nišos. Vienos jų — trapezijos formos su angomis — kadaise buvo šaudymo vietos. Kitose buvo amunicija ir išlejęsi kariai. Dabar nišose bus eksponatai.

Lankytojai galės susipažinti su archeologijos radiniais — titnaginiais strėlių antgaliais, lankais, antskydžiais, kovos kirviais ir kt. Toliau bus eksponuojama ginkluotės raida nuo pirmykštės visuomenės irimo iki pat Antrojo pasaulinio karo.

Ekspozicija baigsis atskiroje patalpoje, kur bus parodyta tarybinės liaudies ir visų pažangių žmonių kova už taiką. Karo, naikinimo ir griovimo įrankių istorija turėtų atvesti lankytoją prie minties, kad dabartiniame pasaulyje žmonija tapo prirakinta prie branduolinių ginklų bastiono ir išsivaduoti iš šio košmaro gali tik su naikindama šiuos ginklus, o ne juos panaudodama.

A. J.

Patogius ir elegantiškus darbo drabužius pradėjo siūti Kauno rajono Čekiškės kolūkio verslų cechas. Siemet čia pasiūtu darbo kostiumų užteks visiems rajono gyvulininkystės darbuotojams.

Vytauto Puteikio nuotraukoje: Kauno rajono Čekiškės kolūkio merginos demonstruoja naujų darbo drabužių modelius.

BŪTUME SVEIKINĘ SU 80-MEČIU

Aleksas Taraška šią vasarą būtų sveikinamas su savo 80-mečiu. Pagal jo dokumentus tai turėjo būti liepos 20 d. Tačiau turbūt teisingiau, jeigu prie šios datos pridėtume dar porą savaitių; juk A. Taraška gimė Žemaitijoje, kur caro valdymo metais veikė senas kalendorius, „atsilikęs“ nuo europietiškojo dvylika dienų ir pakeistas 1917 m. į dabartinį. Lietuvoje dėl to „peržiūrėtos“ ir patikrintos visos rašytojų gimimo datos. Deja, su kitų sričių veikėjais tai nepadarėta, reikia, kad kas nors specialiai tuo užsiimtų. Todėl ir pažangių užsienio lietuvių gimimo dienas prisimename tokias, kokios buvo užfiksuotos jų senuose metrikauose ir dokumentuose.

Tačiau, kaip ten bebūtų, šią vasarą sukako 80 metų nuo Alekso Taraškos gimimo. Pažangios spaudos skaitytojai gerai jį žino kaip vieną iš nuosirdžiausių ir aktyviausių mūsų veikėjų, iki pačios savo mirties — 1984 m. rugsėjo 7 dieną — dirbusį pažangaus lietuvių judėjimo interesais. Sukaktis padeda mums dar sykį prisiminti šį gerą draugą, kuklų, bet naujai besidarbavusį veikėją, kuris savo atsivimu socializmo, pažangos ir socialinės teisybės dėjomis iškilo į žinomus mūsų darbuotojus. Atvykęs į Ameriką 1913 metais, A. Taraška įsijungė į darbininkų judėjimą Naujojoje

Anglijoje, kur jis praleido didžiąją gyvenimo dalį. A. Taraška paliko savo pėdsaką ir pažangios spaudos istorijoje: nors neilgai, bet jis dirbo „Laisvės“ ir „Vilniaus“ redakcijose, kur jo labai prireikė, kai atsirado dešinioji opozicija. Pasižymėjęs kultūrinėje veikloje, A. Taraška buvo rinktas Lietuvos meno sąjungą pirmininku. Po Antrojo pasaulinio karo įsigyveno Kalifornijoje, San Andre, jis pirmą sykį savo emigraciniame gyvenime aplankė Lietuvą. Po to jis daug pasidarbovo išsiviskose kolonijose, rodydamas filmus apie gimtąjį kraštą.

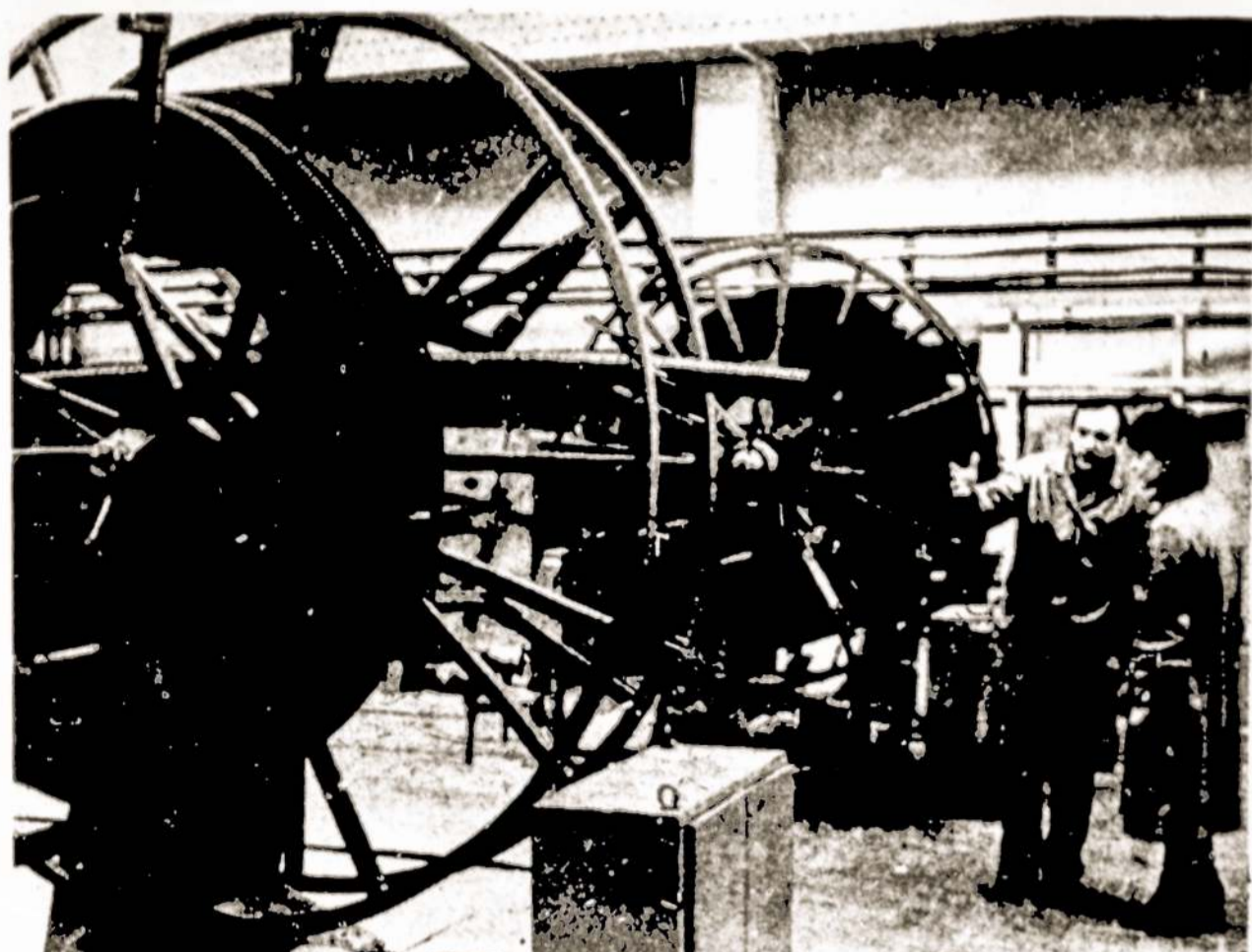
Malonu prisiminti, kad jo darbas iki šiol tęsia gyvenimo draugė Violeta Čiuladaitė-Taraškieienė, kuri visada buvo jo aktyvi talkininkė ir kuri dabar rašo pažangią spaudai, remia mūsų veiklą.

S. Jona

● Lietuvos žvejai gražiai atšventė savo profesinę šventę. Ji taip ir vadinasi — Žvejų diena. Lietuvos žvejai šiandieną ne tik Klaipėdoje. Šiuo metu veikia 14 žuvininkystės ūkių. Baigiama statyti jau trečia žuvininkystės ūkio.

● Liepos 10 d. 16 val. Lietuvos TSR dailės muziejuje atidaryta Vytauto Kazimiero Jonyno (JAV) jubiliejinė kūrybos paroda, skirta dailininko 80-osioms gimimo metinėms.

Vilnius, 1987 m. rugpjūčio 20 d.

V. Utenos gelžbetoninių konstrukcijų gamykloje pradėta polietilėninių gofruotų drenažo vamzdžių gamyba. Jie pakeis įprastus drenažo vamzdžius, žymiai paprastesnis taps melioratorių darbas. Šiemet įmonė pagamins pusketvirtą tūkstančio kilometrų naujųjų vamzdžių.

V. Usinavičiaus nuotraukoje: Polietilėninių gofruotų drenažo vamzdžių gamyklos ceche.

MUMS RAŠO IŠ VILNIAUS

Tai bent "patriotai"

Ar Lietuva labai atskirta nuo pasaulio? Manau, šis klausimas bent kiek informuotam žmogui sukels šypsena, o gal ir nuostabą. Tas žmogus iš karto pasakys, kad Lietuva šiandien savo pramonės produkciją eksportuoja daugiau kaip į aštuoniasdešimt pasaulio šalių, ir į itin išsivysčiusių. Dar jis pridės, kad Lietuvos prekybinis ir žvejybinis laivynai ražo visus pasaulio vandeninis. Pasakys, kad Draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugija šiandien palaiko ryšius su 70 pasaulio šalių. Dar suminė... na, kad ir „Lietuvos“ ansamblio koncertinius maršrutus ar Sondeckio kamerinio orkestro keliones... pasakys skaičių žmonių, kurie iš svetur kasmet pabuvoja Lietuvoje ar keliauja iš jos...

Taigi, nors kiek informuotus žmogus suminė daugybę faktų, kurie ir verčia šypsotis, išgirdus klausimą „Ar labai nuo pasaulio izoliuota Lietuva?“

Tačiau šis klausimas rimta veido mina keliamas „Laisvosios Europos“ ir „Amerikos balso“ radijo laidoje, „Draugo“ ir „Darbininko“ puslapiuose. Įrodinėjama, kad Lietuva esanti visiškai uždara bei izoliuota. Faktų panašiais atvejais labai paisoma. Sakysite — propaganda, ir dar tendencinga, ko iš jos norėti!

Deja, visiškai panašios gaidos nuskambėjo ir Jungtinių Valstijų kongrese, kur vienas Lietuvos (teisingiau — viso tarybinio Pabaltijo) „geradėjas“ — kongresmenas iš Pensilvanijos pareiškė:

„Lietuva, Latvija ir Estija galėtų labai daug duoti pasaulio kultūrai, jeigu joms būtų leista su tuo pasauliu laisvai bendrauti“.

Išeitų, kad neleidžiama. Atrodytų, kad dėl to labai pergyvena tiek minėtas kongresmenas, tiek ir lietuviškos kilmės veiklieji veiksniai. Susidarytų įspūdis, kad kaip tik jie nori Lietuvos „išėjimo“ į platųjį pasaulį, o tam labai priešinasi Lietuvos valdžia.

Šią stamboką ir gerai nupenėtą propagandą „ant“ nušauna nesenais įvykiais, apie kurį noriu išsamiau pakalbėti.

...Kaip jūs žinote, numatoma sugiminti Lietuvos sostinę Vilnių su Viskonsino centru Madison. Keletas Madison atstovų jau pabuvojo Vilniuje, ir, atrodo, išsivežė iš jo pačius geriausius įspūdžius bei norą dar ne kartą čia apsilankyti. Jie — karšti susigimintiavimo Vilniui šalininkai. Toliau kaip Vilnis, 1987 m. rugpjūčio 20 d.

ir didelė daugybė kitų Madison gyventojų, kurie nuoširdžiai įsitikinę: keitimasis žmonėmis, idėjomis, informacija apie vieni kitus — didžiulis dalykas mūsų dienomis, galintis pasitarnauti tik geresniam tarpusavio supratimui, tuo pačiu — taikos labui.

Kaip tik tokį įspūdį iš Madison atsivežė ir Vilniaus miesto vykdymo komiteto pirmininkas (arba, kalbant jūsiške terminologija — meras) Algirdas Vileikis. Prieš kurį laiką buvome susitikę su juo, ir meras papasakojo apie savo kelionę. Taip, jis buvo gerai ir su dera pagarba sutiktas Madisono mero, kitų piliečių. Tai būta, kaip mes sakome, tikrųjų amerikiečių.

Atrodytų, kas jau kas, o vietos lietuviai tikrai turėtų džiaugtis tokia gera proga Lietuvos sostinei susigiminiuoti su amerikietišku miestu: tai juk didelės bendravimo galimybės! Dalis lietuvių taip ir manė. Bet — tik dalis. Atsirado veiksmų, visų pirma iš ALT-os, kurie pietu stoji prieš šiuos kontaktus. Kai kurie „patriotai“ žengė tiek toli, kad atsisakė padėti vietos amerikiečiams išmokyti dainą pagal S. Nėries eiles „Diemedžių žydėjimas“ (beje, dainą pastarieji vis vien išmoko...).

Ypač stengėsi klivlėndiške „Dirva“, be kita ko, parašiusi: „Madison lietuviai informuoja vietinę spaudą ir miesto merą apie sovietų propagandą ir Lietuvos bei Vilniaus statusą. LIETUVIŲ LAIŠKŲ MADISONO DIENRAŠTIS NE-SPAUSDINA (pabraukta mano — J. L.). Yra apgailėtina, kad amerikiečiai aktyviai ir pasyviai prisideda prie sovietų politikos... Madison meras pareiškė, kad priima broliškumo ryšius su Vilniaus miestu“.

Normalūs amerikiečiai, kaip ir visi normalūs žmonės, nori bendrauti ir nekrepia dėmesio į tuos, kurie bando kaišioti pagalius į ratų. Šiuo atveju tą bando daryti grupelė lietuviškos kilmės asmenų, kurie taip dažnai mėgsta dejuoti dėl Lietuvos uždaramo. Visiškai neatsitiktinai tarp jų — nors ir prisidengęs slapyvardė — Algirdas Landsbergis. Tiesa, šis jau ir per „Laisvąją Europą“ dejavo, kad, girdi, įvairios delegacijos ir grupės iš Lietuvos „užplūde“ Vakarų Europą. O čia dar Vilnius ruošiasi okupuoti Madisoną...

Taigi šioje istorijoje, kaip ir kitose panašiose, nemaža komiško.

Jonas Lukoševičius

Aplankykite Lietuvą

Šiemet „Vilnies“ administracija ir vėl organizuoja laikraščio skaitytojų tris turistines grupes vykti pasisvečiuoti Lietuvoje. Kaip paprastai esti, „Vilnies“ turistinės grupės Lietuvoje pabuvoja dešimt dienų. Šiemet irgi tiek pabuvos ir, be to, dar grupės globos „Tėviškės“ draugija, dažnai turistams leidžianti nvykkti ir į savo tėviškes.

PIRMA GRUPĖ iš Čikagos išskriejo gegužės 11 d.

ANTRA GRUPĖ iš Čikagos išskriejo gegužės 13 d.

TREČIA GRUPĖ iš Čikagos išskris rugpjūčio 17 d., New Yorke staptels porai valandų ir išskris į Belgradą. Čia rugpjūčio 18-tos dienos naktį pernaktuos ir kitos dienos rytą išskris į Maskvą. Čia vėl pernaktuos ir rugpjūčio 20 d. išskris į Vilnių. Lietuvoje pabuvos 10 dienų ir rugpjūčio 30 d. išskris į namučius vėl per Maskvą, Belgradą, New Yorką. Čikagoje' atsiras rugpjūčio 31 d. (pirmadienį) po pietų.

Ši kelionė su visišku išlaidomis, susijusiomis su grupės išvykomis iš Vilniaus bei turais, kaštuos į abi puses iš Čikagos \$1,765.00, iš New Yorko \$1,715.00.

Visoms trims grupėms bus iš Vilniaus išvykos į Kauną, Panevėžį, Palangą ir pagal pasirinkimą į Druskininkus, Rumiškės ir Trakus.

Norintys kuria nors grupe vykti, skubėkite užsiregistruoti, nes grupėse vietų skaičius ribotas. Pirmoji grupė netgi jau sukomplektuota. Jeigu tik kas nors atsisakytų, tik tada šioje grupėje vieta atsirastų.

Taipgi tenka pažymėti, kad pageidaujantys viešbučiuose gyventi po vieną, prie minėtų kelionės kainų turi pridėti po \$200.

Dėl daugiau informacijų ir registracijos reikalu kreipkitės:

„Vilnies“ Administracija
3116 S. Halsted St.
Chicago, Ill. 60608
Telefonas: 1 (312) 842-7325

P.S. Prašome, šią žinią praneškite savo giminėms, draugams bei pažįstamiems.

„VILNIES“ ADMINISTRACIJA

REVOLIUCINEI PRAEČIAI PAGERBTI

Turinga buvo šiemetinė, jau penkioliktoji iš eilės, Sakių rajono kalbos ir literatūros diena. Ji skirta zanavykų krašto literatūros revoliucinėms tradicijoms ir surengta Jankuose. Tai padaryta neatsitiktinai: šio miestelio ir jo apylinkių žmonės nuo seno buvo nusiteikę revoliucingai, kovojo už savo teises. Lietuvą valdant buržuazijai, čia veikė komunistų organizacijos. Iš tų vietų kilę ir revoliucinės nuotaikos poetas Pijus Bukšnaitis, poetas komunistas Viktoras Valaitis, kiti tarybiniai kultūros ir politikos veikėjai, tarp jų Feliksas Bieliauskas, kiti pažįstami ar žinomi ir JAV pažangiems lietuviams.

Apie juos ir kalbėta per šį šakiečių renginį. Amerikos lietuvių vyresnioji karta dar turbūt prisimena visuomenės veikėją, muziką Pijų Bukšnaitį (1881—1967). Jau nystėje, po 1905 m. revoliucijos atvykęs į JAV, jis „Kovos“ laikraštyje spausdino revoliucinės dvasios eilėraščių, kai kuriems pritaikęs ir muziką. Vėliau nuo socialistinio judėjimo pasitraukė, atitolo nuo revoliucinių idealų, bet savo kūryba ir veikla paliko pėdsakų ir pažangiajame JAV lietuvių judėjime. Apie Pijaus Bukšnaitio gimtinę, šeimą, jo gyvenimą Lietuvoje kalbėjo tautosakos mokslininkė B. Kazlauskienė.

Vilniaus universiteto profesorius J. Pikčilingis nagrinėjo dviejų zanavykų rašytojų — Juozo Baltrušaičio-Memelės (1875—1942) ir Kosto Stikliaus (1880—1962) kūrybos kalbą, semtą iš zanavykiškos versmės. Abu šie vardai gerai pažįstami ir Amerikos lietuvių istorijoje. J. Baltrušaitis, kelis dešimtmečius iki mirties gyvenęs JAV-ose, reiškėsi ne tik kaip poetas. Jis yra redagavęs LSS laikraštį „Kova“, satyros žurnalą „Dilgėlės“, kitus leidinius. J. Baltrušaitis buvo aktyvus LSS, paskui kurį laiką Amerikos lietuvių ko-

munistinio judėjimo veikėjas, vėliau stovėjęs opozicijoje, tačiau išlaikęs pažangų demokratinį nusiteikimą iki gyvenimo pabaigos.

Kostas Stiklius (pravarde, Stiklelio, Liepuko, kitais slapyvardžiais) dar nuo XIX a. pabaigos daug rašė į JAV lietuvių laikraščius. Jo eiluotė tekstai, tarp jų „Davatų gadzinkos“, „Girtuoklių gadzinkos“, taip pat prozos kūrėnėliai buvo pasklidę ir tarp Amerikos lietuvių.

Taigi šiemetiniame Sakių rajono kalbos ir literatūros dienos renginyje buvo daug šnekėta apie tuos rašytojus, kurie susiję su Amerikos lietuvių pažangiuoju judėjimu. Bet ne tik apie juos. Nuo Jankų, iš Laukiniškės kilusio poeto — komunisto ir tarybinio kario Viktoro Valaičio (1916—1944) kūrybą ir gyvenimą aptarė literatūros mokslininkė I. Galiniėnė. Apie žinomą pokario laikų poetą Vladą Grybą (1927—1954) pranešimą padarė literatūros kritikas doc. B. Raguoitis, plačiau sustojęs prie šio poeto kūrybos ir gyvenimo šaknų.

Dienos renginyje kalbėjo revoliucinio judėjimo veteranė, buvusi Tarybų Lietuvos socialinio aprūpinimo ministrė T. Jančaitytė, buvęs „Jūros“ būrio partizanas K. Bieliauskas, kraštotyrininkai J. Augustaitis, J. Bakšas, I. Seliukaitė, LKP rajono komiteto sekretorė B. Valaitienė ir kiti.

Renginio dalyviai nulenė galvas prie poeto V. Valaičio kapo Sakiuose, pagerbė „Jūros“ žuvusių tarybinų partizanų atminimą lankėsi jų buveinėje Kazlų Rūdos miškuose.

Kalbos ir literatūros dienoje su programa pasirodė Jankų nepilnos vidurinės mokyklos moksleiviai, skaitovai, Kudirkos Naumiesčio vyrų ansamblis. Dienos svečiai, visi jos dalyviai išsiskirstė dvasiškai praturtėję, Kazys Jankus

